

אוניברסיטת תל – אביב
הפקולטה למשפטים
פתרון שלדי - מבחן מבוא לפסיכיאטריה משפטית
ד"ר יובל מלמד
מועד ב' 4.8.2006

שאלה 1

מדובר בבגירה, אשר אושפזה בהסכמתה באשפוז פסיכיאטרי. ברקע סובלת מהפרעת אישיות גבולית, מצבים דיכאוניים, וניסיונות אובדניים. האשפוז הנוכחי החל לאחר טריגר – בעבר הטרדה מינית של אביה, וכיום חזרתו מהכלא. אין מצב פסיכוטי בעבר או כיום. מכאן ניתן להסיק:

- א. דנה איננה חולת נפש במובן החוקי עפ"י הפסיקה. לפי פרשנות זו רק חולה פסיכוטי מוגדר כחולה נפש.
הדבר רלוונטי לגבי אפשרות של אשפוז כפוי.
- ב. קיימת סכנה אובדנית ממשית וחמורה. הן בעבר והן כיום: דנה מדווחת על רצונה לבלוע כדורים: "לשים קץ לסבל".
- ג. מכאן הדיון הוא האם יש לשחררה בהתאם לנתונים אלו, או שיש מקום לאשפוז פסיכיאטרי כפוי.

דיון

1. אם איננה חולת נפש, הרי שיש לדון עפ"י הסעיף של אשפוז מרצון ושחרור, ולפיו הרופא יאלץ לשחררה עפ"י דרישת החוק.
מאידך עליו לדאוג להמשך טיפול (הדבר איננו מוגדר בחוק, אך מבחינת חובתו הרפואית): ליידע גורם תמיכה, טיפול מרפאתי וכו'.
2. דנה כאמור איננה חולת נפש, אך יש מצב מיוחד שבו ניתן לאשפוז בכפיה, למרות שאין מדובר במצב פסיכוטי, אם החולה רוצה להתאבד עקב דיכאון. ההנחה היא שבמצב של דיכאון, שיפוט המציאות לקוי, והדבר עונה על דרישת החוק לאשפוז כפוי: שיפוט מציאות לקוי + סכנה. ואז יש לדון לפי נושאי האשפוז הכפוי.
* הערה – הסטודנט אינו נדרש לפסוק בין שתי האפשרויות הללו אלא לציין בלבד.
3. שאלה נוספת היא לגבי אפשרויות הערעור על אשפוז כפוי בפני הועדה הפסיכיאטרית המחוזית. ועל החלטותיה ניתן לערער בפני בית המשפט המחוזי בהיותו דן יחיד.
יש לפרט בהתאם לחוק.
ניתן גם לערער על כך בפני בית המשפט העליון, ואכן פעמים מספר הנושא נדון בפניו.

שאלה 2

- דוד הינו חולה נפש מוכר: זאת אנו מסיקים עפ"י האבחנה: סכיזופרניה, העבר הכולל מספר אשפוזים, והטיפול התרופתי הקבוע.
דוד ביצע עבירה של פגיעה ברכוש: צבע תחנת אוטובוס בירוק.
הסיבה לביצוע העבירה היא פסיכוטית: לצורך איתות לחלל החיצון.
מכאן אנו מבינים שהוא במצב פסיכוטי: בנוסף שומע קולות המורים לו לבצע זאת.
מכאן שהוא חולה, אשר ביצע עבירה עקב מצב פסיכוטי.

- א. לגבי אחריותו הפלילית הרי שאינו אחראי למעשיו כיוון שביצע את העבירה בזמן מצב פסיכוטי וכתוצאה ישירה ממצב זה ועל כן קיימת לו הגנה של אי שפיות. יש לציין את הסעיף הרלוונטי בחוק לטיפול בחולי נפש (15ב"י), ובחוק הפלילי.
- דוד נמצא כיום במצב פסיכוטי ואם הוא מושפע מקולות ומחייזרים הרי שקרוב לוודאי שאינו יכול לעמוד לדין, כיוון שלא יוכל להבין את הליכי המשפט לעומקם.
- מקובל שחולה במצב פסיכוטי אינו יכול לעמוד לדין ואם הוא זקוק לאשפוז הוא נשלח לאשפוז כפוי לפי סעיף 15א' לפי החוק לטיפול בחולי נפש עד שמצבו ישתפר.
- ב. עורך הדין מבקש שלא ללכת במסלול הפלילי, כיוון שדוד מסכים לאשפוז, ובמילא הוא יגיע לאשפוז כזה.
- זו טענה חשובה שכן מטרת החוק הינה טיפול בחולה, גם אם ביצע עבירה, ולא הענשה ולכן יש בטענה זו ממין העניין.
- מצד שני אין מדובר בחולה "רגיל", אלא בחולה אשר ביצע עבירה, ולכן קבע המחוקק את המסלול הפלילי, ועל כן יש ללכת במסלול זה על כל המשתמע מכך: רישום פלילי, צו אשפוז או טיפול מרפאתי כפוי ושחרור רק ע"י הועדה הפסיכיאטרית. בית המשפט העליון דן בכך (2305/00) וקבע שזו הדרך הנדרשת במצב כזה.
- ג. שאלת חבות בנזיקין של חולה נפש המבצע עבירה עקב מצב פסיכוטי נדונה במשפט של גד כרמי. מחד קיימת דעה שאם אין הוא אחראי בפלילים לא ייתכן לתבוע אותו בנזיקין. מאידך, וזו דעת בית משפט השלום והן המחוזי: על מבצע העבירה, אפילו אם הוא חולה לפצות את הנפגע שכן זו מטרת עיקרון הפיצוי.
- ישנן דעות שונות של השופטים.
- ניתן לציין שעצם ביצוע המעשה עקב רצונו במעשה זה מחייב תשלום פיצויים, אלא אם כן המעשה נכפה עליו (אוטומטיזם שפוי או בלתי שפוי). כיוון שיש בנושא האחרון דעות שונות, שתי האפשרויות תתקבלנה.
- נציין לידיעתכם (לא עבור הבחינה) שכיום יש בקשה בבית המשפט העליון לדון בערעור עקב חשיבות הנושא והיותו תקדים.

שאלה 3

עד גיל 75 לא מצוינת כל הפרעה או מחלה לגבי משה, ולכן יש לשער שאין כל בעיה או טענה לגבי תקיפות הצוואה שכתב אז.

בהמשך חלה בדמנציה – זו מחלה הפוגעת ביכולת השכלית (קוגניטיבית) של האדם, פוגעת בזיכרון בהתחלה ובהמשך בכל יכולותיו: שיפוט, חשיבה, דאגה עצמית ועוד.

במצב של דמנציה מתקדמת הרי שקרוב לוודאי צוואתו איננה תקיפה.

מכיוון שהוא היה זקוק לאשפוז במוסד – מכאן שהיה פגוע מאוד, וכן לא זיהה את ילדיו. הדבר מעיד על פגיעה קשה.

בשנה האחרונה יש עדות להחמרה נוספת עם תוכן פסיכוטי: "ילדיו אינם בניו אלא מתחזים הרוצים להרעילו".

בתקופה זו (חצי שנה אחרונה) שינה את הצוואה, מכאן שברור שבתקופה זו צוואתו נבעה ממחלתו, וממניעים פסיכוטיים ועל כן איננה תקיפה.

קיים פסק דין לגבי צוואה של חולה נפש (עליון ע"א 1212/91), אשר היה חולה כל חייו. במקרה זה בית המשפט מחליט לקבל את הצוואה למרות שנעשתה במצב פסיכוטי, למרות מחשבות השווא. בית המשפט מדגיש את החשיבות לקבל את רצונו ומקבל את הצוואה כתקפה.

אך משה לא היה חולה כל חייו, והשינוי בצוואה נכתב רק בתקופה שהיה חולה. לכן קרוב לוודאי שבית המשפט יפסול את הצוואה השנייה.

ב ה צ ל ח ה ו ח ו פ ש נ ע י מ

דר' יובל מלמד